

ARCADIE SUCEVEANU AND THE CULT CAROL
ARCADIE SUCEVEANU ȘI COLINDUL CULT

Nicolae LEAHU, PhD, Associate Professor,
Alec Russo Balti State University

Abstract. *The article “Arcadie Suceveanu, Carolling” examines the creative initiative of the eponymous poet not only to rethink a species of the folk poetry, but also to re-anchor the author’s poetry of Bassarabia and Bucovina in the deep waters of Tradition, of a tradition long disputed by the communist officials.*

Keywords: *folk poetry, carol, author’s poetry, tradition.*

Poet de o mare mobilitate stilistică, mânuind cu o egală virtuozitate versul liber și prozodia clasică (are și faima unui apreciat sonetist), Arcadie Suceveanu a cunoscut de-a lungul carierei sale poetice multiple mutații de viziune, schimbările de paradigmă sau numai de modă lirică fiind însușite cu repeziciune și eficiență. Apropiat tradiției clasice, o vreme, o altă vreme poetul e un ironic dimovian sau dinescian, pentru ca, într-un târziu, să devină un împătimit al retoricii postmoderne, așa cum o vedem funcționând în cunoscuta poezie *Mașina apocaliptică*. Ultimele cărți arată, însă, că poetul o poate lua oricând de la capăt, ca în vol. *Ființe, umbre, epifanii* (2011), întorcându-se dacă nu la izvoarele poeziei populare, atunci măcar la duiosiile sensibilității acesteia. O ilustrare notabilă a acestei sensibilități aflăm și în poezia *Colind* din vol. *Mesaje la sfârșit de mileniu*, [Suceveanu, 1987, p. 133]. O reproducem integral, fără acompaniament de instrumente membranofone sau aerofone, cum se obișnuiește în rostirea tradițională:

Ninge curat ca într-un dor de moarte,
Dezastre mari de fulgi se-ntâmplă-n cer...
La geamul plâns al casei de departe Se-
aude-n noapte-un cântec: lerui-ler...

Acum acolo ninge-a veșnicie,
Brazii miros a naștere în munți,
Și-ncet se sting în veghea lor târzie
Două făclii, doi pomi ajunși cărunți.

Umbrele lor ca-n vis mi se arată
Veghind la geam atât de-adânc și greu,
Că din tăcerea lor însingurată
Își rupe vorba însuși Dumnezeu.

Cumpăna vremii tulbure se-nclină
Cu focuri mari de ger spre cuibul lor,
Și parcă-i soarbe-o stranie lumină,
Și-ncet se duc prin aspre vămi de dor.

Pe fruntea lor se-ncheagă-un nimb de ceață,
În pieptul meu lucrează-un fier cu zimți,
Și tot mai des se-aud hăitași de gheață
Pe partea lumii, cea dinspre părinți.

Pe căi de fulgi acuma m-aș întoarce,
Să cad la prag, zidit între nămeți,
Și ceasul lumii, cu noroase ace,
Să-l dau ' napoi cu, simple, două vieți...

Dar ninge-n noapte fără vindecare
Cu lerui-ler peste-un sfârșit de veac...
Mi-e dor... Și-adorm cu fruntea pe ninsoare,
Decapitat de-acest colind sărac.

Cu origini în practicile unor lumi demult apuse, pentru a evolua ulterior, în istorie deja, drept cântece profane sau religioase, colindele [Cf. Breazul, 1993] sunt, după cum aprecia Ovidiu Papadima, „frânturi folclorice păstrate cu pietate din viziunea unei lumi fericite, a noastră, *așa cum am vrut noi să fie*, așa cum ne-am vrea noi să ne ducem traiul în ea. În lumina magică a sărbătorii Crăciunului, gândul omului se îndreaptă către înălțimile albe ale lumii dumnezeiești. Omul devine părtaș la fericirea bunătății divine. De miracolul Nașterii se bucură firea întreagă, cerul și pământul cu toate ale lor. O imensă armonie în bucurie, pe care nu e iertat să o tulbure nici o nepotrivire. De aceea, săteanul se pregătește dinainte în tot chipul, ca să se integreze cât mai nesilit în claritatea ei. Caută să-și organizeze cât mai amănunțit fericirea efemeră a acestor zile de înălțare. Dinainte, sufletul e purificat prin rugăciuni, trupului i se pregătesc veșminte curate și frumoase, mese întinse care să-i înveselească dorințele sale cele de lut. (...) Colindele îi aduc această viziune feerică de viață de care are nevoie, îi aduc imaginea lui purificată de orice negru pământesc, crescută pe un plan mitic. Colindele nu sunt la noi, la țară, simple urări de sărbători, ci vești, imagini de vrajă ale unei lumi înalte, în care am vrea să fim.” [Papadima, 2015, 201-202]

Argumentul suprem, am adăuga, îl aflăm în reluarea sub fiecă fereastră, de către colindători, a chemării „Sculați, sculați, boieri mari...”, orice ființă, orice creștin fiind înălțat astfel în demnitatea la care aspiră fie ca gospodar între gospodari, fie ca om de aleasă condiție spirituală.

Selectând evaluarea în cauză din extraordinara carte care este *O viziune românească a lumii* (apărută în 1942) de Ovidiu Papadima, am ținut să evidențiez abrupt conflictul dintre perspectiva luminos-optimistă a colindului popular, în felul în care o pune în valoare celebrul folclorist, și, pe de altă parte, aspirația poeziei culte de a regândi spiritul genului, pentru a-l armoniza cu o anumită dispoziție sufletească a auctorelui modern, care, evadat de ani din spațiul matriceal, trăiește nu atât o stare elegiacă, cât o teribilă *senzație de înstrăinare*. Ea culminează, la Arcadie Suceveanu, în viziunea încărunțirii făcliilor-pom sau a pomilor-făclie la „geamul plâns al casei de departe”, al *casei de departe* a oricărui înstrăinat de sfințenia pragului casei părintești.

Elaborând un poem din șapte catrene, în vers endecasilabic, Arcadie Suceveanu arată că își propune o reformă radicală a prozodiei colindului popular, bazată, de regulă, pe ritmul vioi al unor versuri de la 5 la 8 silabe.

Mai mult, invocând moartea din chiar versul liminar („Ninge curat ca într-un dor de moarte...”), poezia anunță o altă bruscare a parametrilor genului, pentru că, în esență, colindul – care provine de la latinescul *kalendae* – este o poezie ce evocă nașterea, prima zi a anului (la romani), adică un nou început și, nicidecum... stingerea. Având, însă, știință, de existența unei specii rare, a *colindelor de doliu*, Arcadie Suceveanu își orientează explorarea în această direcție insolită: „Ninge curat ca într-un dor de moarte./ Dezastre mari de fulgi se-ntâmplă-n cer.../ La geamul plâns al casei de departe/ Se-aude-n noapte-un cântec: lerui-ler...” Elementul de comparație (ca), avertizează, extrem de fin, că jocul aluziilor și al ambiguităților abia începe. Îl reîntâlnim, practic imediat, în personificarea „geamul plâns”, care s-ar putea și să nu aibă vreo legătură cu plânsul, fiind vorba doar de lăcrimarea unui geam aburit de diferențele de temperatură interior-exterior. Oricum, în strofa a doua impresia de dramatică alunecare în bocet a vocii lirice se impune imagine cu imagine:

„Acum, acolo ninge-a veșnicie./ Brazii miros a naștere în munți./ Și-ncet se sting în veghea lor târzie/ Două făclii, doi pomi ajunși cărunți”.

Ultimele două versuri sunt create după același subtil tipic al dansului pe funii de nisip, ele desemnând atât dubla făclie a unor arbori înzăpeziți, cât și încărunțirea unei perechi de pomi (*fructiferi*, sugerează lexemul), care și-ar fi îndeplinit omeneasca orândă de a-și fi dat lumii rodul părintesc.

Strofele a treia – a cincea evoluează și ele sub zodia părelnicului. Utilizarea comparației romantice „ca-n vis” („Umbrele lor ca-n vis mi se arată”) deschide viziunea către inconsolabila veghe „la geam” a părinților, din a căror însingurată tăcere „își rupe vorba însuși Dumnezeu”.

Devenind și mai sumbră, viziunea poetică fixează în următoarele două strofe dure-roasa mecanică a trecerii, oglindită în instinctul protector al dragostei filiale:

„Cumpăna vremii tulbure se-nclină/ cu focuri mari de ger spre cuibul lor,/ și parcă-i soarbe-o stranie lumină,/ și-ncet se duc prin aspre vămi de dor.// Pe fruntea lor se-ncheagă-un nimb de ceață,/ În pieptul meu lucrează-un fier cu zimți,/ Și tot mai des se-aud hăitași de gheață/ Pe partea lumii, cea dinspre părinți”.

Semnalând suferința în fața trecerii inexorabile a vieții părinților, poezia se putea încheia aici, pe această sobră notă de bocet neputincios, dar tânărul pe atunci (în 1987) poet Arcadie Suceveanu a adăugat încă opt versuri, oarecum eroizante, care, vor fi fiind, poate, utile în ordine sentimental-didactică, dar tulbură limpedea instaurare a operei.

Devenind în strofele 6 și 7 reportaj liric (cam declarativ) al unei instanțe, care-și versifică și propria alunecare în somn („Și-adorm cu fruntea pe ninsoare./ Decapitat de-acest colind sărac.”, decretează ultimele două versuri ale textului), poezia amestecă vizionarismul autentic (reperabil în primele cinci catrene) și niciodată concretizabilele elanuri duios-sămănătoriste („Pe căi de fulgi acuma m-aș întoarce/ Să cad la prag, zidit între nămeți/ Și ceasul lumii, cu noroase ace,/ Să-l dau ' napoi cu, simple, două vieți...”). Oricât de generos în intenție, avântul personajului liric din poezia *Colind* începe să rimeze patetizant cu cel din celebrul reproș al urbanizatului erou al poeziei *Bătrâni* de Octavian Goga: „De ce m-ați dus de lângă voi, / De ce m-ați dus de-acasă...”

Dincolo de observațiile pe care critica le va rosti chiar și în ajunul Crăciunului (oricât de relaxat ar fi cenzorul interior în aceste clipe), poezia *Colind* de Arcadie Suceveanu este un curajos exemplu de regândire a unui gen instalat de secole în fermitatea tiparelor sale. Intermitenta scuturare a acestora este însăși datoria spiritului poetic modern, care nu se limitează la acțiuni ocazionale, ci odată angajat într-un demers, tinde să-i dea o autentică prelungire în durată. Eludând o discuție mai largă în marginea unui convențional *Colind pentru popoarele lumii* din același volum de versuri din 1987, tributar mai curând „imperativului marilor teme”, dar sunând neobișnuit de proaspăt astăzi (30 septembrie 2022), în contextul războiului rusoucrainean („... Acum, că ninge ca-n copilărie, / Și-n trunchi de brazi rășinile se-aprind, / Eu vă trimit la geam, ca pe-o solie, / Întârziatul, tristul meu colind. // L-am rupt din munții noștri cu ninsoare,/ Din cărțile cu datini, și vă cer / Să ascultați durerea lui, popoare, / Că-i Anul Nou... Și ninge... Lerui-ler!”), semnalăm și un al treilea colind al lui Arcadie Suceveanu: *Colind de strămoși*, inserat în volumul *Arhivele Golgotei* [Suceveanu, 1990, p. 71-72].

Făcând parte din întâiul și deocamdată ultimul volum al lui Arcadie Suceveanu conceput și realizat integral în prozodie clasică, preponderent în versuri de 10 -14 silabe, poezia *Colind pentru strămoși* este o mostră de discurs liric *incendiar*, caracteristic poeziei anilor 1989-1991 în Basarabia și Bucovine. Un timbru „comunitar”, intercalând sonori din texte de Grigore Vieru, Leonida Lari sau Nicolae Dabija modelează activ vocea poetului bucovinean: „Acum când cade iarna pe Carpați/ Și lupii tineri își visează prada, / Veniți cu toți, veniți să ascultați/ Colindul meu ce-a înroșit zăpada.// La focul lui curat și neînvinș/ Ce îl aprind în fiecă fereastră / Vin dulci morminte izbucnind în plîns,/ Vrînd să ne spună de durerea noastră. // Răsar strămoșii în cămăși de ger/ Să roage zeii ce ne-nstrăinară,/ Florile dalbe, Doamne, flori de ler./ Să nu ne deie din părinți afară...” Abandonând nota de urare de început de an, acest colind pasional-melancolic evocă „trezirea” moșilor răposați, hotărâți să refacă legământul sacru cu destinul („Ei duc, călări, istoria în șa,/ Cea răstignită, pusă la dosare,/ Icoana ei e vie și în ea/ Sînt toți: Bogdan, Mihai, Ștefan cel Mare... // Cum vin spre noi ca niște cruci de foc/ Și ne surîd din stemă, părintește – / Sar rîurile-n matca lor la loc/ Și muntele din inima lor crește”) întru apărarea ființei naționale. De o teribilă forță hiperbolică (moșii, venind ca niște *cruci de foc*; răurile, la rîndu-le, sărind *la loc în matca lor...*), energia apusă a originilor se reorganizează într-o redutabilă expansiune virilă („Și muntele din inima lor crește.”): „Și vine, cimitir cu cimitir,/ Întregul neam, și-n noaptea asta mare/ Ne ung usciorii caselor cu mir,/ Ne-aprind în vetre cîte-o lumînare”. Entuziasmat de productivitatea viziunii sale, eroul liric își cheamă consăngenii să întâmpine cât mai demni revărsarea tumultuoasei și justițiariei cete de colindători venind din adâncurile Istoriei: „Hai să ieșim ca la-nvieri și nunți/ Și să-i cinstim din vinul bărbăției,/ Cînd sîngeră Luceafărul pe munți/ Ca o pecete dulce-a latiniei. // Frumoși și neînfrînți colindători,/ Cu ei de-a valma, prin ninsoarea deasă,/ Să-nsămîntăm cu clopote în zori/ Istoria ce se întoarce-acasă”. Impregnat de patetismul clipei în care se naște, poezia *Colind pentru strămoși* devine o probă a măiestriei poetului de a adapta formele istorice ale discursului popular la necesitățile unui discurs țin-tind stringenta actualitate. Terific de teribilă în frumusețea creionării sale poetice, imaginea întoarcerii acasă a cohortelor de „neînfrînți colindători” capătă înălțimi de apoteoză a împlinirii unui dat suprafiresc, a refacerii legăturilor sangvine în *pecetea... latiniei*.

Cunoscută mai ales din numeroasele intervenții radio-televizate ale autorului, a patra încercare de replămădire a colindului ca gen în poezia lui Arcadie Suceveanu este *Colind pentru Eminescu* și îl regăsim acum, în febra re-lecturii numeroaselor sale volume de poezie, într-o plachetă de versuri pentru copii intitulată *Dacă vrei să fii Columb* [Suceveanu, 2002]. Este un text prea frumos, pentru a nu-l evoca în întregime:

Miez de ghenar
Fulguie rar,
Aeru-i dalb de colinde.
Sus, în țării,
În veșnicii,
Stea de-nviere s-aprinde.

Din focu-i sfânt
Către pământ
Doi ochi de vis se ivescu,
Fruntea de domn
Peste nesomn
A lui Eminescu.

Raza-i de dor
Tremurător
Arde-n văpăi peste lume,
Suflet și grai,
Gură de rai
Au un părinte și-un nume.

Zodia-i grea
De om și de stea
Cheamă prin vremi și ne-adună:
Codrii cu brazi,
Ieri și cu azi,
Neamul cu doina-mpreună.

Oi, lerui-ler,
Pînă la cer
Aeru-i dalb de colinde.
Iarăși și iar
Miez de ghenar
Stea de-nviere aprinde.

Etalând o subtilă arhitectonică, *Colind pentru Eminescu* valorifică inspirat cadențele poeziei populare prin alternarea versurilor lungi cu cele scurte, decupate cu un remarcabil simț al ritmului (cu reverberări iconice și melodice). Original elogiu, împletit din incantații solemne, acest colind vine în prelungirea acelor căutări ale poeziei contemporane, descrise și analizate cu atâta inspirație de Ioana Bot în volumul

Eminescu și lirica românească de azi [Bot, 1990]. Fie că evocă sau citează, filtrând, melancolii eminesciene, Arcadie Suceveanu creează un poem de o invidiabilă forță artistică. Intersectând productiv ziua de naștere a poetului și începutul anului după stilul vechi, Arcadie Suceveanu descoperă, încă o dată, în Eminescu un reper fundamental al vieții spirituale. Asemeni oricărui ctitor/creator, imaginea lui Eminescu este cea a unui întemeietor de lume, limbajul său poetic constituindu-se în piatra de temelie a sensibilității românești.

Ecoul, eminescian, al transformării spiritului național în Verb stă în chiar rafinata alcătuire a *Colind-ului pentru Eminescu*. Derivat deopotrivă din melosul popular, dar și din energica re-trăire eminesciană a acestuia, poemul debutează cu evocarea cadrului magic al sărbătorilor de iarnă, reunind organic orizontul uman și văzduhul pur al *tărilor* și *veșniciei*-lor: „Sus, în țării/ În veșnicii,/ Stea de-nviere s-aprinde.” În numai câteva cuvinte, poetul substituie legenda nașterii cristice cu cea a nașterii Eminescului: „Din focu-i sfânt/ Către pământ/ Doi ochi de ivescu”. Dincolo de expresiva creație lexicală *ivescu*, apariția eminesciană implică focul sacru al demiurgiei cosmice și astral-fecundatoarea privire a desăvârșirii creatoare: „Fruntea de domn/ peste nesomn/ a lui Mihai Eminescu”. Din deja bătătorita de uz imagine de *voievod* „al limbii”, provenind din varii ofuri lirice de siaj eminescianizant, Arcadie Suceveanu distilează, paradoxal, mult mai amplă (și extraordinara) imagine a veghei eminesciene ca „domn/ peste nesomn”, adică peste o veghe înălțându-se la demnitatea *rațiunii* lumii și a lucrurilor. Strofa a treia celebrează consubstanțialitatea plaiului-grai cu miezul său născător și protector: „Raza-i de dor/ Tremurător/ Arde-n văpăi peste lume./ Suflet de grai,/ Gură de rai/ Au un părinte și-un nume.” Nenumit direct, Eminescu transpare din propriile-i cuvinte *semnate* (de pildă, *raza*, *văpăi*, *tremurător*) care-i figurează ființa. Strofa a patra extinde elanul descrierii lirice până la sublinierea condiției (*zodiei*, îi zice Arcadie Suceveanu) eterne de „om și de stea” a lui Eminescu, întruparea sa temporal-spațială reunindu-se pe coloana vertebrală a doinei, a cântecului: „Zodia-i grea/ De om și de stea/ Cheamă prin vremi și ne-adună: / Codrii cu brazi,/ Ieri și cu azi,/ Neamul cu doina-mpreună”. Poezia se încheie cu re-scrierea creativă a strofei liminare într-un susținut efort de potențare a undei (mai ales) melancolice a textului: „Oi, lerui-ler-/ Până la cer/ Aeru-i dalb de colinde. / Iarăși și iar/ Miez-de-ghenar/ Stea de-nviere aprinde”. Oarecum speriat de îndrăzneala substituției Cristului cu Eminescu din debutul poeziei, Arcadie Suceveanu își „relativizează”, în final, propria afirmație, reasezând aștrii la locurile lor: „Miez-de-ghenar (nu mai mult, adică – n.l.)/ Stea de-nviere aprinde”.

Coborând în spațiul literaturii contemporane din lumea paradisiacă a Moldovei de Sus, Arcadie Suceveanu își propune cu aceste colinduri nu numai o regândire a unei specii a poeziei populare, ci, mai mult, o reancorare a liricii culte în apele adânci ale Tradiției, ale unei tradiții, nu uităm, îndelung contestate de oficialitățile comuniste.

Bibliografie:

Opere

1. BREAZUL, G., *Colinde* (Culegere), București, Editura Institutului Cultural Român, 1993.
2. SUCEVEANU, A., *Mesaje la sfârșit de mileniu*, Chișinău, Editura Literatură artistică, 1987.

3. SUCEVEANU, A., *Arhivele Golgotei*, Chişinău, Editura Hyperion, 1990.
4. SUCEVEANU, A., *Dacă vrei să fii Columb*, Chişinău, Editura Prut Internațional, 2002.

Referințe

1. BOT, I., *Eminescu și lirica românească de azi*, Cluj, Editura Dacia, 1990.
2. PAPADIMA, O., *O viziune românească a lumii*, București, Editura Saeculum I.O., 2015.

WOMEN AND THE WORLD OF ART – PREJUDICE, OBSTACLES AND INJUSTICES FEMEILE ȘI LUMEA ARTEI – PREJUDECĂȚI, OBSTACOLE ȘI NEDREPTĂȚI

**Marinela RUSU, Scientific Researcher, PhD,
Institute of Economic and Social Sciences Gh. Zane, Iași**

***Abstract.** Throughout history (especially since the Renaissance) women were not strangers to the field of art, be it painting, writing, theater or music. However, women of past eras worked in a profession where they had no role in setting the rules. Their similarity lies not in the fact that they are women, but in the fact that they have had to work - and still work to a certain extent – in a world whose principles and standards have been set by men. However seriously women were considered as artists, they were never seen by others as artists per se, but were rather perceived as women artists, further manifesting the predestined role of women in society, by their specific potential and nature.*

The chronicle of the art world's hostility to women, with its inevitable injustice, is indisputable, but it is only one side of women's experience. Reconciling being a woman and being an artist is as difficult as learning to use both hands to play the piano. Even so, this was not something impossible and many times, it was achieved.

It is possible that women artists simply faced the prejudices of the art establishment and continued their work regardless. They knew they didn't make the rules, but they sought to meet the requirements as best they could with their own abilities, and where they couldn't, they adapted. At worst, such situations led to shyness, insecurity, and compliance, but at best, they encouraged flexibility and ingenuity. Their determination to succeed, despite their difference from the male majority, is a characteristic element of these creative women.

The present paper seeks to capture the hostility of the art world towards women and the fact that many women, despite this fact, have had undeniable achievements in the field of art. Even subjected to injustices, encountering obstacles and prejudices, women of historical eras explored the world of art and discovered how to train themselves, selected the field most likely for their success, established studios, sought patrons, found ways to make themselves known and they enjoyed the recognition of their talent. In short, despite a proven background of injustice and prejudice, they forged a destiny in art, not begging for acceptance but negotiating the system for their own purposes.

Key words: art, women, injustice, prejudice.